

Pest Buda ellen

Kavarodás a repülőhid körül

Írta: Siklóssy László

A szomszédok gyakorta a legnagyobb el-
lenségek. Pest és Buda, mint egymással tö-
szomszédos külön városok is bizonyára már
régén nem kerülhették volna el végzetüket,
hogy egymással össze ne kapjanak, ha a köz-
tük hőmpölygő Duna hatalmas gesztussal
látót nem tartja egyikeit a másiktól. A fej-
lődés azonban repülőhíddal kapcsolta össze
a két várost, sőt az mindkettőjük közös tu-
lajdona volt. Előre volt látható, hogy ez a
közös jószág megzavarja a békességet.

Ott kezdhetjük, hogy 1751 augusztusban
megjárt a Pest-Budát Mária Terézia királynő
és férje I. Ferenc német-római császár is.
A fejedelmi pár nem próbálta ki a repülő-
hidat, mert ők hajón érkeztek és a két part
között nyilván saját hajójukon közlekedtek.
Ez alkalommal azonban mindkét város el-
telt saját fontossága és előkelősége tudatával,
ami kifejezésre jutott abban a vitában, amely
a rákövetkező esztendőben, 1752-ben közöt-
tük megindult.

A dolog a pestiek részéről kezdődött.
Számos pesti polgárnak ugyanis szőleje volt
a budai hegyekben. Minthogy pedig rend-
szerint Pest határában is volt valami kis
gazdaságuk, a Pesten felszaporodott trágyát
budai szőlejükben akarták értékesíteni. Egy-
általában a trágya kérdése igen fontos volt
a pestiek szempontjából; a rendkívül népes
vásárok közelkedésében ugyanis nagymennyi-
ségű trágya halmozódott föl különösen a
Duna partján, ahol a vásárosok szekerei áll-
lottak. E hasznavehető holmi közpréda volt,
sőt a városi tanács igen örült volna, ha ettől
a neki kellemetlen teherrel megszabadították
volna. Aki tehát akartja, fuvarozhatóit belőle.
Am nagy gondot okozott a Budára való át-
szállítás kérdése, mert a révészek és hajósok
alaposan megfizették magukat. Eppen azért

1752-ben a pesti városi tanács azt a barát-
ságos indíványt tette a budai városi tanács-
nak, hogy engedjék meg a trágyának a re-
pülőhídon által fuvaroztatása.

A reformátor pestiekkel szemben a bu-
daiak konzervatív álláspontra helyezkedtek és
kijelentették, hogy az ilyesmi már csak azért
sem lehetséges, mert előkelő emberek is jár-
nak a kompon, akiket utálat és borzalom
fogna el, ha a pestiek terve megvalósulna:
minthogy pedig ez sohasem volt gyakorlati-
ban, ők a maguk részéről nem járulnak
hozzá az újításhoz.

A pestiek ekkor alapos viszonyalással
igyekeztek polgártársaikat meggyőzni. Még
Titus Flavius Vespasianusra is hivatkoztak,
aki így szövelt fiához, Titushoz:

— — Lucii bonus odor ex re qualibet!
Vagyis: bármiből származék is a haszon, jó
szaga van annak!

Ezenkívül precedensekre hivatkoztak: Uj-
falussy Ferdinánd és Skopek Ferenc minden-
kor felhasználják ilyen célra a kompot, amire
azonban a budaiak azzal feleltek, hogy ezek
az urak rendkívül protekciós emberek, akik-
nek sikerült a rendet és szabályokat áthág-
niuk. Szerintük, aki trágyát akar átszállítani,
az szállíttassa azt a magánhajósokkal.

Nem kevesebb ideig, mint öt teljes eszten-
deig folyt az iratváltás és a Helytartótanács
informálgatása, amig végre is 1757 június
2-án a pestiek javára történt meg a döntés
azzal az indokolással, hogy amennyiben az
áféle vízi fuvarozást a magánhajósok végez-
nék, az súlyosan sértené a rév jövedelmét.

Az első harc Buda és Pest között tehát
Pest győzelmével végződött. Nemsokára azon-
ban sokkal súlyosabb küzdelemre nyílt al-
kalom.

Itt meg kell említenem, hogy a Fővárosi
Levélárban rendelkezésemre állott aktákból
nem nyertem egybeszabott képet az átkelés
kezelési módjáról. 1758-tól 1763-ig terjedőleg
a következő kimutatást találtam, amelyet a
krajcárok elhagyásával közlök:

	Bevétel	Kiadás	Tiszta jövedelem
1758	4015	840	3715
1759	3506	742	2764
1760	4292	1264	3027
1761	4358	771	3586
1762	3864	1287	3576
1763	3999	944	3055

Ez a kimutatás azt a benyomást teszi ránk,
hogy itt városi házi kezelésről van szó. Ezzel
azonban nem lehettek megelégedve, mert a
tisztá jövedelem még mindig a körül a 3000 fo-
rint körül forgott, amelyet ők már 1716-ban
megkaptak a bérlőtől. Minthogy pedig köztudo-
masu volt, hogy a rév többet ér, elhatározták,
hogy azt ismét bérlet útján értékesítik.

A magyar királyi kamara 1762 szeptem-
ber 24-én kelt rendelete értelmében a városi
beneficiumok mindenkor csak nyilvános árve-
rés útján voltak árrendába adhatók. Ehhez kel-
lett alkalmazkodni a repülőhid esetében is.

1764 március 9-re volt kitéve a repülőhid
bérletére vonatkozó árlejtés a pesti városházára.
Pest és Buda egyként felkészült a harcra. A
pesti tanács tagok, élükön Mosel József város-
bíróval, mind megjelentek, csupán egy ágyban-
fekvő beteg hiányzott közülök. A budai depu-
tációt Balasy Agoston, Szlatiny Ferenc, Kram-
merlauf Ignác, — mind a háromból városbíró,
illetve polgármester vált idővel, — Rodl János
György, Spevák János, Dimschütz János és
Gutschwager Antal uraimék alkotják. Ott volt
azonkívül még boldog-boldogtalan, mintha min-
den polgár a hidat akarta volna kibérelni. Az
ordonánc, akit csak lehetett, elhessegetett, de
igy is zsufolásig megtelt a terem, amikor pont
kilenc órákor megnyílt az ajtó.

Mindenkelőtt felolvasták az árverési felté-
teleket. Azután siri csend következett, mert
mindenki a pesti tanács részéről várta azt a
nyilatkozatot, hogy a város, mint ilyen, számot
tart az átkelés bérletére. A pestiek azonban ki-
jelentették, hogy tekintettel arra, hogy a ki-
rálynő nem helyesli tervüket, ők ettől elállnak.
Ekkor már annyian voltak a teremben és oly

izgatott volt a hangulat, hogy Mosel erélyesen távozásra szólította fel azokat, akik sem nem funkcionáriusok, sem pedig licitálni nem ohajtanak. Ha kevesebben maradtak is a szobában, az izgalom nem csillapodott. Mindenki egyszerre beszélt. A budaiak — óvatosságból — lehetetlen kérdéseket tettek fel, például, hogy „megtörténtnek tekintetik-e az árlejtés, ha a háromszori kérdésfeltevel után az egyik fél a versenytől eláll, a másik fél ellenben, mint többet ígérő körül ki a küzdelemből”, amire természetesen igennel felelt a bizottság.

Végre megkezdődött a licitáció.

Hétezer forint, hangzott el a kikiállási ár!

Most már lehetett tudni, hogy kik a tulajdonképeni versenylársak. Két társaságról volt tulajdonképen szó. Az egyikben, a budaiában, Sponst Ferenc és Krammerlauf Ignác; a másikban, a pestiben Koppauer Gottfried, Lehner Tóbiás, Haar János és még egy negyedik polgárlárs egyesültek. Komoly reflektáns volt még Skopek József és Leyrer Ferenc, de ők végre is meggondolták a dolgot.

Nem maradt hétezer forint az ár, de csak lassu időközökben emelkedett. Egynegyed tízenkeltőkor végre tízezer forintra kuszott fel a budaiak bátor elhatározásából. Mosel városbíró jóegynehánszor elkérdezte, hogy először és másodsor nem ígér-e még valaki többet. Mikor már senkimen akarta lépipálni a budaiakat. Haasz Mátyást bizta meg, hogy néhány ellenőrzésképen melléje adott budaiával együtt kérdezzék meg a folyosón ögyelgő népségtől, hogy nincs-e közlük reflektáns, nem ígér-e valaki többet tízezer forintnál? Mindenki tudts, hogy ez üres formalitás. Annyi volt benn is a protekciós kíváncsi, akinek ott mi keresnivalója sem volt, hogy el sem volt képzelhető, hogy a folyosó népéből kerüljön ki egy versenyzni akaró üzletember. A város notáriusa írta is már a jegyzőkönyvet, a többiek pedig már gratuláltak a budaiaknak.

Ekkor váratlan fordulat történt. Rakos-

Jay György és Popovics Mihály pesli polgárok jelentek meg az ajtóban és már a küszöbön háromszáz forinttal többet ígértek. A két rác ugy toppant be a társaságba, mint amikor a hullolás végeére érkezik a színjőzan ember. De a tömegpszihológia kitérését már nem lehetett visszatartani, a budaiak már majd a vállukra nem emelték győztes polgárlársait, — akiknek „jószágúri az egész deputáció jótállott” — s az egész kommissió a kezüket szorongatta. Szemre még a négy pesti versenylárs is ki akarta venni részét a szerencsekívánásból.

Most a kipírult, izzadt arcok mind a gyanultalan új jövevények felé fordultak. Mindenkinek volt véleménye, mindenki kiabált. Különösen a budaiak, de a pestiek is segítettek nekik. Végre is Mosel bíró bölcsen abba szúrta le a közhangulatot, hogy a két reflektáns, mivel szchizmatikusok, abszolúte nem lehet akceptálai. Ebben megnyugodott a társaság. Mosel még megkérdezte, hogy „senki többet, harmadszor” és odaféle a hidat Sponst Ferencnek és Krammerlauf Ignácnak, akik akkor már az áldomásról folytattak beszélő tárgyalásokat. Eppen háromnegyed tízenkeltő volt, amikor a két győztes a lezárt jegyzőkönyv kivonatával zsobében a többi urakkal együtt kiért a piaristák szép palotájá elé.

Csakhogy...! Csakhogy ekkor már kázenjammeros hangok hallatszollak. Az egyik pesti polgár kijelentette, hogy mégis csak meg kellett volna várni, míg deket harangoznak, mert a zárórát kifejezetten tízenkeltőre tűzték ki. Másoknak fejebe a két rác ütött szegyet. Jöttek, legelőbbet ígértek, nem veszekedtek, elmentek, most már sehol sincsenek. Ez még sincs rendjén! Talán mégsem helyesen jártak el ezzel a két jómódu és jóhírű emberrel szemben? Emellett mindenki úgy tudta, hogy a város maga reflektál a hidra! Ez a vakhír tartotta vissza a jómódu pesti polgárokat a versenyben való részvételtől. Így győztek a budaiak!

És amíg a budaiak boldogan szelték át kompjukon a habokat, az alatt Haar, a pesli fűrmender addig piszkálta a pesti tanácsot, amíg az be nem fogatott, fel nem pakkolt és meg nem állt Grassalkovich gróf kamarai elnöknek pompás gödöllői parkjáiig. Itt aztán folyt tovább az izgatott szónoklás, mindaddig, amíg a gróf meg nem ígérte, hogy az árlejtést megsemmisíti és új árlejtést rendel el.

Március 24-ére tűzték ki a második csatát, amelyre a bírtokban lévő budaiak közül csak Szlathny, Spevak, Gutschwager és Balásy jelentek meg. A budai bérlők tiltakoztak ugyan, de azért belementek a licitációba. Ez alkalomra azonban a pesti érdekelttség jobban felkészült. Tausch Mihály, Lehner Tóbiás, Koppauer Gottfried és Mayerhoffer János voltak a rekonstruált szindikátus tagjai, akik végre is 10.640 forintos ajánlatukkal magukhoz ragadták a pálmát, amit mindkét város kiküldöttéi elismertek, sőt haladéktalanul bírtokba helyezték az új bérlőket, akik siettek bért fizetni, hogy így mindenképpen teljes legyen a szerződés.

Természetesen Sponst és Kammerlauf sem hagyták magukat. Kölesönös kérvények indultak a Holytartótanács útján a királynőhöz. Különösen kimerítették a rabulisztika tárházát egymással szemben.

— Mi hajtottuk fel ennyire, — mondták a budaiak. — Ment volna-e fel ennyire, ha mi nem álljuk a tempót? — felelték a pestiek. — Mily nagy hasznot kinaltunk mi az évi 3000 forint többlettel szemben, — folytatták Krammerlaufék. — Mi pedig a 3000 forinton felül még évi 640 forintot adtunk, — volt a Tausch-csoport válasza.

A vita azonban nem húzódnhatott sokáig, mert a repülőhid nem maradhatott gazdátlanul. A polgárok életének és vagyonának biztonsága megkívánta, hogy a kompot a pestiek és budaiak ne ráncigálják egymás között, vámot se ketten akarjanak szedni, hanem, hogy minden kétséget kizárólag megjelöltes-

sék, ki a jogositott bérlő. A kamara tehát ez alkalommal sietett és 1764 május 2-án végleg a pestiek javára döntött.

A pestiek tehát átvették a két nagy átszállító hajót, láncokat, horgonyokat — köztük a hajóhivatalt híres nagy horgonyát — köteleket és egyéb alkotó részeket. Amire évközben még szükségük volt, azt Piacento Antal hadihajó-szertár igazgató készséggel és minden haszon nélkül rendelkezésükre bocsátotta. Átvették a kikötő-hidakat (hidföket) is, amelyek közül a budai 44 öl hosszú és 3 öl széles volt, a pesti pedig 66 öl hosszú és ugyancsak 3 öl széles.

Igy győzedelmeskedtek a pestiek a budaiak felett ez alkalommal is és így maradtak urai a repülőhidnak ez intézmény élete fogytaig.

Essék még néhány szó az ez alkalommal kötött szerződésről, illetve szabályzatról. Érdekesen látjuk benne a polgárság kicsinyességét, amely iszonyodott minden krajcár fizetéstől másfelől néhány vonást találunk benne az átkeies ipari jelentőségéről.

A felsorolás a belső tanács tagjai és jegyzők özvegyeinek megemlítésével kezdődik. Ugy látszik, ez a polgárság vívmánya volt az előző állapóttal szemben. Mentések a városi tisztviselők, szolgák, doktorok és gyógyszerészek saját személyükre, vásárolt holmijukra, családtagjaikra és vincelléreikre nézve. Mentések a budai és pesti külső tanács tagjai, a cenzorok, törvényszéki ülnökök, fertálymesterek és papok, de csak saját személyükre nézve. A marhakereskedők és mészárosok, ha száz darab marhát szállíttatnak át, tíz darabnak és saját szekereknek szállítását díjtalanul kívánhatják. A városi sörfőző mesterek díjtalanul szállíthatnak át annyi búzát, árpát, komlót és tüzifát, amennyi a városi üzemekhez szükséges, de amivel maguk kereskednek, az után már fizetniök kell. A pesti városi korcsmák részére vásárolt bort ingyen le-

het áthozni Budáról, szintugy ingyen mehet-
nek át a mustos szekerek, ha üresek; megra-
kottan két krajcár díjat kell fizetniök, ami az
egyetlen eltérés Pest kárára a két város közt
fennálló paritástól. A nem polgárok mustos
szekerei üres állapotban is díjat fizetnek.

Ilyen szabályok mellett működött a re-
pülőhid.

Azonban mindinkább kitünedeztek e köz-
lekedési mód fogyatékoságai. Ha a XVIII.
század közepén még nem is lehet arról szó,
hogy Pest keresedelmé és ipara valami jelen-
tekeny mértékben fejlődött volna, a pesti vá-
sárok mindinkább növekedő forgalma biztos
jele volt a város nagyrahivatottságának. Ezt
kétségtelenül észre kellett vennie az élesszemű
királynőnek, — közgazdasági dolgokban férje
volt a legkiválóbb szaktanácsadó — aki
1764-ben ismételten megfordult a városban.
Nyilvánvaló volt előtte, hogy Pest-Budának
tulontul szembetűnő fogyatékosága a primi-
tiv közlekedés. Éppen azért megfogam-
zott benne a terv, hogy ezen változtatni fog.

Nemsokára kínálkozott egy véletlen inci-
dens, amely a királynő tervét az elhatározásig
érlette. Pest városa a Helytartótanács 1766-ik
évi július hó 21-én kelt intimátumából érte-
sült a királynő elhatározásáról, amely szerint
abból az alkalomból, hogy Albert szász her-
ceg, magyar királyi helytartó a szentistván-
napi generális törvényszékre Pestre jön, el-
rendelte, hogy *hajóhid állíttassék fel*, úgy,
amint ez a pozsonyi országgyűlés alkalmával
szokott történni; ez a hid maradjon meg
mindaddig, míg Albert ott tartózkodik és
azután a hajók és egyéb rekvizitumok tétesse-
nek vissza a hajózási hivatal raktáraiba.

Ebből az alkalmi hidból lett az állandó
pest-budai hajóhid.